

Ede, Rietveldlaan en Bennekomseweg

Een bureauonderzoek

J. Huizer

CONCEPT

Colofon

ADC Rapport 731

Ede, Rietveldlaan en Bennekomseweg
Een bureauonderzoek

Auteur: J. Huizer

In opdracht van: Gemeente Ede
Foto's en tekeningen: ADC-ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort, augustus 2006
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
drs. P. Ploegaert

ISBN 90-5874-76-89

ADC-ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Methoden	5
3	Resultaten	5
3.1	Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)	5
3.2	Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	6
3.3	Beschrijving van de historische situatie (LS03)	6
3.4	Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)	6
3.5	Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)	6
	Relevante aardwetenschappelijke informatie	6
	Gespecificeerde archeologische verwachting	7
4	Conclusies	7
5	Advies	8
	Literatuur	8
	Lijst van afbeeldingen	8

ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Periode	Tijd in jaren			
Nieuwe tijd	1500	na Chr.	-	heden
Late-Middeleeuwen	1050	na Chr.	-	1500 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450	na Chr.	-	1050 na Chr.
Romeinse tijd	12	voor Chr.	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800 voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800 voor Chr.

CONCEPT

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGEBIED

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Ede
Plaats:	Ede
Toponiem:	Rietveldlaan en Bennekomseweg
Kadastrale gegevens:	onbekend
Kaartblad:	39F
Coördinaten:	174300/448400 / 174500/448500
Bevoegd gezag:	Gemeente Ede
Deskundige namens het bevoegd gezag:	Mevr. S.J.H. van der A
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	18637 en 18638
ADC-projectcode:	4105410
Periode van uitvoering:	17, 18 en 22 augustus 2006
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten, Amersfoort

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente Ede heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor de locaties Rietveldlaan en Bennekomseweg in de gemeente Ede. Er zal in ieder geval over het deelgebied aan de Rietveldlaan een ontsluitingsweg worden gerealiseerd. De overige plannen zijn nog niet concreet bekend. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de bouwactiviteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het plangebied:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het gebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 17, 18 en 22 augustus 2006. Aan het onderzoek hebben meegewerkt: J. Huizer, fysisch geograaf en P. Ploegaert, senior archeoloog.

2 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 2.2, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen (specificaties LS01 t/m LS05). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening onderzoeksgebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik
- beschrijving huidige situatie
- beschrijving historische situatie
- beschrijving van bekend archeologische waarden

Op grond van deze onderdelen wordt een verwachtingsmodel van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of en welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

3 Resultaten

3.1 Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)

De onderzochte locatie ligt in Ede en wordt begrensd door de Rietveldlaan in het westen, de Reehorsterweg in het zuiden en de Bennekomseweg in het oosten. Het gebied heeft een totale oppervlakte van ca. 11,7 ha.

In het gebied is de aanleg van een ontsluitingsweg gepland, die in ieder geval over het deelgebied aan de Rietveldlaan zal lopen. De overige plannen zijn nog niet concreet bekend. De consequentie hiervan is in ieder geval, dat door grondwerkzaamheden bodemverstoring op kan treden.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het deelgebied aan de Bennekomseweg is momenteel grotendeels in gebruik als sporthal en openbare groenvoorziening. Het deelgebied aan de Rietveldlaan is braakliggend.

3.3 Beschrijving van de historische situatie (LS03)

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Minuutplan uit 1826	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels heide
Historische kaart uit 1830-1855	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1872	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1890	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1900	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1908	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1914	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1926	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos
Historische kaart uit 1930	Rietveldlaan: akkerland; Bennekomseweg: grotendeels bos

Uit het minuutplan uit 1826 blijkt, dat het deelgebied aan de Bennekomseweg nog grotendeels een heidegebied was. Op de topografische kaart uit de periode 1830-1855 (het exacte jaartal bleek niet te achterhalen) is te zien dat het deelgebied aan de Bennekomseweg bestond uit bos, dat, gezien de relatief korte tussenliggende tijdsspanne, aangeplant zal zijn. Tot 1930 bleef deze situatie volgens de Bonnekaarten nagenoeg ongewijzigd. Sinds de late jaren '60 bevindt zich bovendien in het noordelijke deel van dit deelgebied Sporthal "De Reehorst". Het deelgebied aan de Rietveldlaan bestaat uit een braakliggend perceel gelegen tussen woonhuizen.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)

In het onderzoeksgebied zijn de volgende waarden vastgesteld:

Bron	waarde
IKAW	Bebouwd gebied; dientengevolge niet gekarteerd
waarnemingen ARCHISII	waarnemingen 25392 en 50023
Archeologische beleidsadvieskaart gemeente Ede	Hoge archeologische verwachting voor alle perioden

De Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Ede geeft voor het totale plangebied een hoge archeologische verwachting voor alle perioden.¹

Ongeveer 200 m ten noorden van het plangebied werd Laat-Neolithisch (Klokbeker)aardewerk gevonden (waarnemingsnummer 25392), ongeveer 400 m ten noordwesten van het plangebied zijn bij het graven van een bouwput door de gemeentelijke archeoloog en enkele vrijwilligers mesolithische afslagen alsmede diverse middeleeuwse sporen en vondsten (waaronder paalsporen, een waterput met Pingsdorf aardewerk en een greppel uit de Middeleeuwen) aangetroffen (waarnemingsnummer 50023²).

Uit een booronderzoek aan de Oude Kerkweg (onderzoeksmeldingsnummer 6529) bleek plaatselijk een esdek aanwezig te zijn met daaronder mogelijk een oude cultuurlaag. De ligging van de waarnemingen is weergegeven in Afb. 2.

3.5 Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)

Relevante aardwetenschappelijke informatie

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het onderzoeksgebied:

type informatie	informatie
Bodemkunde	Moderpodzolgrond
Geologie	Formatie van Bostel, Laagpakket van Wierden (dekzand)
Geomorfologie	Gordeldekzanden

Het onderzoeksgebied is gelegen in het westen van Gelderland, aan de rand van de Veluwe. Gedurende de voorlaatste ijstijd, het Saalien, is het gebied rond Ede bedekt geweest met een

¹ Heunks, 2005.

² Komt gezien de aard van de waarneming en de wijze van vondstverwerving vermoedelijk overeen met cat. nr. 621 uit de Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Ede (Heunks, 2005), hoewel deze bron andere coördinaten opgeeft voor de waarneming.

pakket landijs. Het landijs heeft een grote invloed gehad op het landschap. De rivieren de Rijn en de Maas werden gedwongen om in westelijke richting te gaan stromen en ten noorden van de lijn Haarlem-Arnhem zijn meerdere stuwwallen gevormd door opstuwing van de ondergrond door het landijs. Eén van deze stuwwallen bevindt zich direct ten oosten van Ede.³

Gedurende de laatste ijstijd, het Weichselien, heeft het landijs Nederland (net) niet bereikt. Nederland had door de nabijheid van de ijsmassa wel een koud en droog klimaat. Gedurende het Weichselien zijn er door de wind dekzandafzettingen gevormd. Deze dekzanden behoren tot de Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden.⁴ In het onderzochte gebied betreft het in het bijzonder Jong Dekzand II, hetgeen dateert uit de laatste ca. 1000 jaar van het Pleistoceen.⁵ Volgens de Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Ede ligt het plangebied op een gordeldekzand en bestaat de bodem uit een moderpodzolgrond. Gezien de gunstige ligging van de gordeldekzanden op de overgang van de stuwwal naar lager gelegen gebied en de grote natuurlijke bodemvruchtbaarheid van de moderpodzolgronden, is een hoge archeologische verwachting toegekend aan het plangebied voor alle perioden.⁶ Echter, gezien het feit dat het dekzand in het gebied waarschijnlijk behoort tot het Jonge Dekzand II, is de kans op het aantreffen van resten uit het Paleolithicum nabij het oppervlak gering.

Gezien eerder onderzoek in de nabijheid van het plangebied (onderzoeksmeldingsnummer 6529), waarbij de plaatselijke aanwezigheid van een esdek werd vastgesteld, dient ook voor het onderhavige plangebied rekening gehouden worden met de plaatselijke aanwezigheid van een esdek, hoewel in het recente verleden is gebleken, dat esdekken in sommige gevallen moeilijk van ophogingslagen te onderscheiden zijn.⁷

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is het volgende verwachtingsmodel opgesteld:

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm onder het oppervlak. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 0,5 m onder het maaiveld verwacht.⁸ De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit anorganische resten, zoals bijvoorbeeld aardewerk- of vuursteenstrooiingen.

Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Hoewel uit eerder onderzoek is gebleken, dat bodemverstoringen in het bebouwde gebied van Ede soms betrekkelijk gering zijn, dient in het deelgebied aan de Rietveldlaan hiermee toch rekening gehouden te worden. Dit geldt ook voor het noordelijke gedeelte van het deelgebied aan de Bennekomseweg, waar zich momenteel een sporthal bevindt.

4 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Er geldt een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten vanaf het Mesolithicum. De omvang, ligging en aard kunnen op grond van de tot nu toe beschikbare gegevens niet worden vastgesteld.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Afhankelijk van de aard van de bodemingreep. Wel kan worden opgemerkt dat er bij de aanleg van wegen veelal verstoring of ontgraving tot op de C-horizont plaatsvindt.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Afhankelijk van de aard van de bodemingreep.

³ Berendsen, 1997

⁴ De Mulder et al, 2003

⁵ Verbraeck, 1984

⁶ Heunks, 2005

⁷ Sitekema, 2006

⁸ Zie bijvoorbeeld Groenewoudt 1994

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Er dient een Inventariserend Veldonderzoek plaats te vinden. De keuze voor dit type vervolgonderzoek wordt voor gebieden met een hoge verwachting overigens onderschreven in de Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Ede.

In beide deelgebieden bestaat de mogelijkheid, dat er in het (sub)recente verleden (nl. tijdens de bouw van de sporthal en diverse woningen aan de Rietveldlaan in het midden van de 20^e eeuw) grootschalige bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Hier dient met behulp van een verkennend booronderzoek de mate en ligging van de bodemverstoring vastgesteld te worden.

Ter plaatse van de aan te leggen ontsluitingsweg dient het cunet als proefsleuvenonderzoek gebruikt te worden. Bovendien dienen eventuele sloopwerkzaamheden archeologisch begeleid te worden.

5 Advies

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat er in het gehele plangebied waarschijnlijk archeologische vindplaatsen aanwezig kunnen zijn, welke kunnen dateren uit het Mesolithicum en latere perioden. In beide deelgebieden bestaat echter de mogelijkheid, dat er in het (sub)recente verleden (nl. tijdens de bouw van de sporthal en diverse woningen aan de Rietveldlaan in het midden van de 20^e eeuw) grootschalige bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Hier dient met behulp van een verkennend booronderzoek de mate en ligging van de bodemverstoring vastgesteld te worden. Bovendien dienen eventuele sloopwerkzaamheden archeologisch begeleid te worden. Indien dit advies niet wordt opgevolgd verdient het de aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet 1988, artikel 47, lid 1.

Literatuur

BERENDSEN, H.J.A., 1997: *De vorming van het land; Inleiding in de geologie en geomorfologie*, Assen.

GROENEWOUDT, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).

HEUNKS, E., 2005: *Actualisering archeologische verwachtingskaart gemeente Ede; van verwachtingskaart naar beleidsadvieskaart*, Amsterdam (RAAP rapport 1130)

MULDER, E.F.J. DE, M.C. GELUK, I. RITSEMA, W.E. WESTERHOF & Th.E. WONG (RED.), 2003: *De ondergrond van Nederland: Geologie van Nederland*, deel 7, Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Groningen/Houten.

STIEKEMA, M., 2006: *Ede Uitvindingsbuurt; Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen*, Amersfoort (ADC rapport 637)

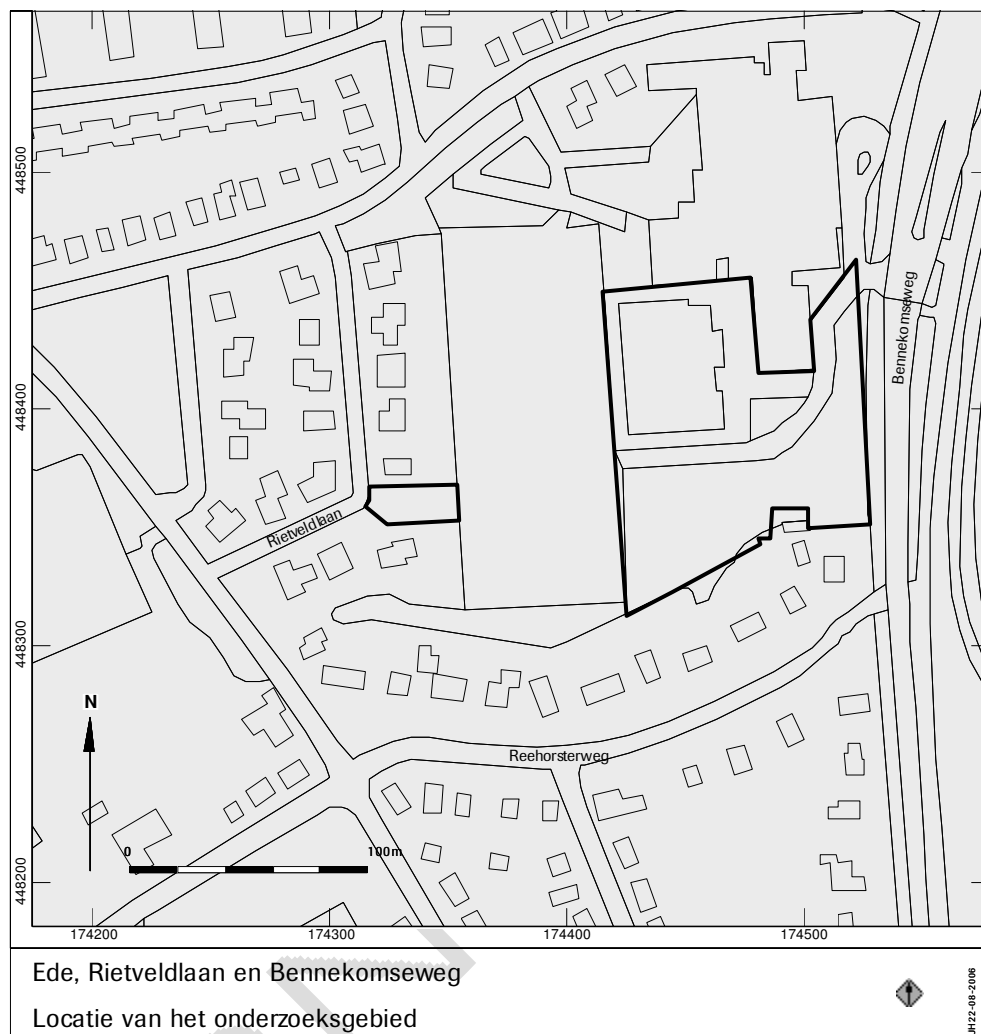
TOL, A., P. VERHAGEN, A. BORSBOOM & M. VERBRUGGEN, 2004: *Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie*, Amsterdam (RAAP rapport, 1000).

VERBRAECK, A., 1984: *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000 Blad Tiel West (39W) en Blad Tiel Oost (39O)*, Haarlem, Rijks Geologische Dienst.

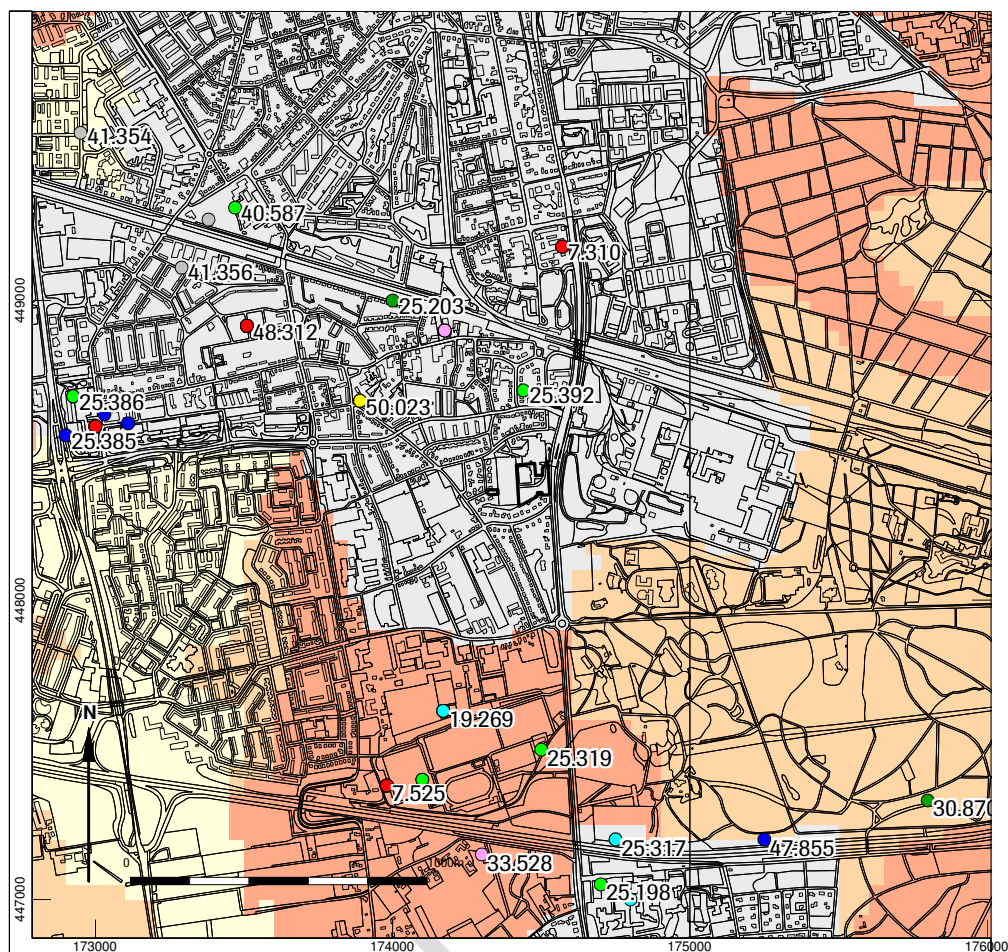
Lijst van afbeeldingen

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 1

Ede, Rietveldlaan en Bennekomseweg

ARCHIS-meldingen op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (ROB IKAW2-1)

Legenda

- Hoge indicatieve archeologische waarde
- Middelhoge indicatieve archeologische waarde
- Lage indicatieve archeologische waarde
- Niet gewaardeerd
- Water
- Bebouwd gebied
- Zeer grote trefkans op archeologische sporen
- Redelijke tot grote trefkans op archeologische sporen
- Lage kans op archeologische sporen
- Zeer grote trefkans op archeologische sporen (historische stads- of dorpskern)
- Archeologisch monument (bijgewerkt jan '06)
- Archeologisch monument van hoge tot zeer hoge waarde
- Archeologisch monument van zeer hoge waarde, beschermd

ARCHIS-meldingen

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Vroeg-Romeinse tijd
- Midden-Romeinse tijd
- Laat-Romeinse tijd
- Vroege Middeleeuwen
- Late Middeleeuwen
- Nieuwe Tijd
- Recent
- Datering onbekend
- Locatie van het onderzoeksgebied

Afb. 2